

СЕКЦІЯ 2. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

УДК 377/378-051: [008:004]

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Олександр Базелюк,
кандидат педагогічних, старший дослідник,
старший науковий співробітник
відділу забезпечення якості вищої освіти
Інституту вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7118-0254>

Анотація. Стаття присвячена темі цифрової культури та її значенню в роботі педагогічних працівників закладів професійної освіти. Досліджується важливість цифрової культури для професійного зростання викладачів, її вплив на якість викладання та навчання, а також труднощі, з якими стикаються викладачі при інтеграції цифрових інструментів і технологій у свою практику. Крім того, в ньому підкреслюються переваги цифровізації в освіті.

Ключові слова: цифрова культура, педагогічний працівник, діяльність, професійний розвиток, заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

THE SIGNIFICANCE OF DIGITAL CULTURE IN THE WORK OF EDUCATORS EMPLOYED IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Oleksandr Bazeliuk,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Researcher,
senior researcher of the Institute of Higher Education
of National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The article addresses the topic of digital culture and its significance in the work of educators in vocational education institutions. It explores the importance of digital culture in the professional growth of teachers, its effects on the quality of teaching and learning, and the difficulties teachers encounter when integrating digital tools and technologies in their practice. Additionally, it emphasizes the advantages of digitalization in education.

Keywords: digital culture, pedagogical worker, activity, professional development, vocational education institutions.

В епоху стрімкого технологічного прогресу цифрова культура стає потужною рушійною силою економіки, суспільства та освіти. Нації і країни завжди живуть і діють в межах тієї чи іншої культури. Культура – це поєднання знань, переконань і норм поведінки, які ми переймаємо та передаємо майбутнім поколінням. Саме в культурі давньоримський оратор Цицерон бачив спосіб подолання проявів варварства й інструмент перетворення людини на повноцінного громадянина.

Сьогодні культура – ключовий фактор соціалізації, який регулює практично всі сфери взаємодії людей – від повсякденного спілкування до глобальної економіки (Астаф'єв, 2019). Різноманітність її ролей і можливостей вражає, культура зберігає та передає знання, культура створює цінності, культура розвиває, культура зміцнює соціальні відносини, культура створює нові потреби, культура зміцнює економіку, культура змінює нації, країни, міста, медицину, освіту і науку.

В епоху наукового прогресу та технологізації культури, виникає культура цифрова, що докорінно змінила життя усього людства. Ми поділяємо позицію українського дослідника А. Астаф'єва про те, що «цифрова культура» – це основа сучасної світової культури, котра стає важливою її складовою, що визначає напрями розвитку практично усіх суспільних процесів. Саме тому дослідження явища цифрової культури та її впровадження мають вагомим значення для подальшого розвитку країни, її наукового, освітнього й виробничого потенціалу, особливо з точки зору вироблення оперативної та доступної візуальної інформації (зовнішня реклама та знаки повідомлень у великих містах, інфографіка, науково-популярні фільми, наукова журналістика, електронна книжка, гаджети для дітей і підлітків тощо), і вважаємо, що цифрова культура практично немає меж, проникає у всі сфери життя суспільства й економіки, сприяє згуртованості людей, визначає ціннісне поле, будує діалог, забезпечує передавання знань від покоління до покоління (Базелюк, 2018).

Саме під впливом цифрової культури докорінно змінюється й розуміння власне культури, яка є рушієм складних цивілізаційних процесів. Зазначимо, що під впливом цифрової культури, починаючи з 90-х років минулого століття, у США та в інших розвинених країнах виникли нові напрями фундаментальних і стратегічних досліджень: постматеріалізм, постгуманітаристика, нове екомислення та екомодельовання, які суттєво переглянули класичні міждисциплінарні підходи модерного наукового пізнання та врахували тотальність цифрового фактора у житті сучасного людства (Бодом, 2020).

Цифрова культура сьогодні стає визначальним фактором, який впливає на соціально-професійну мобільність і, в результаті, істотно змінює модель поведінки сучасного покоління. Під впливом розвитку цифрових засобів і технологій трансформуються традиційні культурні сфери, що приводить до зміни суспільного світогляду та переоцінки цінностей.

Термін-поняття «цифрова культура» має дуже широкий зміст і смислове навантаження, однак в контексті професійної діяльності це характеризує здатність людини застосовувати свої цифрову компетентність, використовувати цифрові засоби і технології; в контексті повсякденної комунікації – це гармонійне поєднання цифрового світу та класичного розуміння культури поведінки.

Надзвичайно важливу роль цифрова культура може відіграти у професійній освіті нашої країни, оскільки професійна (професійно-технічна) освіта є складовою системи освіти України, комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на формування і розвиток компетентності фахівців, необхідних для здійснення професійної діяльності у відповідній галузі, забезпечення їх конкурентоздатності та мобільності на ринку праці, а також кар'єрного зростання впродовж життя. Професійна (професійно-технічна) освіта забезпечує професійну підготовку здобувачів освіти відповідно до обраної професії, їхніх інтересів та здібностей.

Упровадження цифрової культури в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти забезпечує здобувачам можливість набути необхідні навички та компетентності більш оптимальним та доступним способом.

Використання цифрових засобів і технологій у викладанні покращує досвід здобувачів, завдяки інтерактивному мультимедійному контенту. Цифрові технології забезпечують доступ здобувачів освіти до всіх навчальних матеріалів та можливості оволодівати ними в індивідуальному темпі та у зручний для них час.

Цифрова культура в освіті приводить до виникнення нових освітніх форм, серед яких:

- «цифрове навчання» (digital learning) як система навчання за допомогою інформаційних, електронних технологій (синонім електронного навчання, e-learning), що дає змогу забезпечувати викладання навчальних курсів, отримувати інформацію та спілкуватися викладачам і здобувачам між собою незалежно від часу та місця знаходження;

- «онлайн педагогіка» (online pedagogy), яка передбачає онлайн навчання з викладачем (тьютором, фасилітатором);

- «гібридна педагогіка» (hybrid pedagogy) як синонім змішаного навчання (blended learning) – комбінування педагогічних теорій і технологій, що дає змогу поєднувати традиційне навчання в аудиторії з онлайн-навчанням;

- «критична цифрова педагогіка» (critical digital pedagogy), що передбачає відкритість шляхів спілкування і співпраці, вихід за межі традиційних інститутів освіти (Бугрін, 2021).

Сучасні цифрові засоби навчання пропонують широкі дидактичні можливості, а саме: підготовку, редагування та обробку інформації; відображення і передачу інформації в текстовому, графічному, звуковому та відеоформаті; зберігання та систематизацію інформації; швидкий пошук

інформації; поширення та передачу даних; спілкування і взаємодію через мережеві сервіси; демонстрацію текстів, графіки на екрані (Гаврилова, & Топольник, 2017).

Отже, цифрові засоби навчання являють собою універсальну основу для діяльності, пов'язаної з інформаційним обміном, а також створення інформаційно-освітнього середовища.

Провідна роль у формуванні професійної компетентності здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти належить педагогічним працівникам закладів професійної (професійно-технічної освіти). З поширенням цифрової культури вони отримали один з найбільш ефективних навчальних засобів – цифрові освітні технології. Разом з тим, цифрова культура викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти передбачає впевнене та водночас критичне застосування цифрових технологій для створення, пошуку, обробки, збереження та обміну інформацією в освітньому просторі, а також у викладацькій діяльності та у професійному спілкуванні.

Цифрова культура педагогічного працівника закладу професійної (професійно-технічної) містить цифрову, інформаційну й медійну грамотність, алгоритмічне мислення, вміння працювати з базами даних, навички безпеки при роботі в Інтернеті, а також усвідомлення етичних аспектів роботи з інформацією (Іванюк, 2020). Педагогічним працівникам закладів професійної (професійно-технічної) освіти важливо інтегрувати цифрові засоби і технології у власну практику викладання, щоб забезпечити здобувачам освіти сучасний навчальний і виробничий досвід. Педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти можуть успішно використовувати цифрові засоби і технології для проведення лекцій, практичних занять з використанням імітаційних та імерсивних технологій, технологій забезпечення зворотного зв'язку та ефективного оцінювання результатів навчання учнів.

Цифрова культура педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти покращує викладання дисциплін, дає можливість успішно використовувати індивідуалізацію, диференціацію, реалізовувати індивідуальну траєкторію навчання здобувачів. Це дає можливість набувати персоналізованого та диференційованого досвіду навчання своїх учнів. Крім того, цифрова культура педагогічних працівників істотно впливає на покращення якості професійної освіти здобувачів. Це дає можливість педагогічним працівникам йти в ногу із сучасним прогресом та використовувати цифрові засоби і технології, що швидко змінюються, у власну практику викладання. Цифрові засоби і технології стимулюють активність здобувачів в освітньому процесі, забезпечують отримання більш високих результатів у навчанні і покращення рейтингових показників закладу, піднесенню його престижу серед інших закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Цифрова культура є важливою складовою професійного розвитку

педагогічних працівників, оскільки вона передбачає володіння ними необхідними навичками для застосування цифрових засобів і технологій у своїй педагогічній практиці, шляхом використання електронних програм нового покоління (електронні освітні ігрові ресурси – ЕОІР), які вдало поєднуються тексти, аудіо, малюнки, анімація та інтерактивні завдання, створені у формі гри. Ми поділяємо думку, що в нинішніх реаліях проведення занять за допомогою цифрових засобів і технологій є не тільки інноваційним способом навчання та виховання здобувачів освіти, а й можливістю відволікти їх від тих подій, які виникли через повномасштабну російську агресію (Тимченко, 2019). Тут на допомогу педагогічному працівнику приходять сучасні засоби цифрового інтерактивного навчання.

Отже, сучасна освітня реальність характеризується стрімкою цифровізацією всіх сфер діяльності людей. Цифрова культура визнана в усьому світі ключовою культурою ХХІ століття. У цих реаліях завданням викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти є впровадження цифрових засобів і технологій у педагогічну діяльність, а це передбачає досконале володіння викладачами сучасними цифровими засобами і технологіями, що є основою цифрової культури.

Список посилань

Астаф'єв, А.О. (2019). *Питання розвитку цифрової культури українського соціуму: аналітична записка*. <http://www.niss.gov.ua/articles/1631/>

Базелюк, О. В. (2018). Формування цифрової культури педагогічних працівників у закладах професійної освіти. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки*, (6), 23-36

Бодом, Г. (2020). Теоретичні основи управління розвитком цифрової компетентності керівників закладів загальної середньої освіти як проблема в педагогічній теорії та освітній практиці. *Імідж сучасного педагога*. (4), 16-19.

Бугрін, А. (2021). Інформаційно-цифрова культура як складова професійної особистості викладача вищої школи. *Грааль науки*, (5), 242-246. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science>. 04.06.2021.046

Гаврілова, Л. Г., & Топольник, Я. В. (2017). Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 61(5), 1-14. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_61_5_3

Іванюк, І. В. (2020). Використання засобів цифрового освітнього середовища вчителями іноземних мов. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2), 1-9. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-8-1>

Тимченко, О. В. (2019) Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх фахівців освіти. *Народна освіта: електронне наукове фахове видання*, 1. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5548